

zene
zene
tánc

2001. 8. évfolyam 1. szám

M Ű V É S Z E T I F O L T Ó I R A T

sítottak, mert nem kvintváltók azok a dallamok, melyeket ott találtak, hanem felső kvartváltók. Nekem is feltűnt, hogy igen nagy hangterjedelműek ezek a cseremiszdalok. Milyen énekesek ezek, hogy ezt ki tudják énekelni. Ha nem alul éneklük egy kvinttal lejjebb, hanem egy kvarttal feljebb, akkor sokkal kisebb a hangterjedelem. Miután ez a jelenség a magyar népdalban is előfordul, Kodály ezt üldözte mint oktávtrést. Ez itt hibának számított.

Ebben az irányban bizony még kutatni kell.

– *Az ön munkásságában a zeneszerző és a zenetudós keveredik. Kiegészíti egymást.*

– Igen. A tudomány eleve szeletel, részleteket vesz. Engem pedig mindig izgattak az összefüggések. Mind-egyik terület önmagában is fontos, de ugyanakkor a másikat is gazdagítja. Attól, hogy történelmi összefüggésekre látok rá, másképp fogok a komponáláshoz is,

mert más követelményeim vannak saját magammal szemben. Hogy ez mennyire sikerül, az természetesen változó. Úgy érzem korunk nagyon eltolódott a specializálódás felé, a résztudományokban fantasztikus eredmények vannak. A múltkor egy előadáson ezt mint digitalizált tudományt határozták meg, szemben az analitikussal, amely az összefüggéseket vizsgálja. Nem tudom, hogy a szó feltétlenül jó-e, mert mintha a szintézis-anti-

tézis is ilyesmiről szólna, de most nem akarok ebbe belebonyolódni.

Úgy látom, hogy a mostani számítógépes kultúra, bár rengeteg újat hoz, de azáltal, ahogy a gondolkodásba átmeleg az a bizonyos kettes számrendszer, hogy igen vagy nem, sok bizonytalanságot okoz, mert a valóság az nem igen vagy nem, hanem közte rengeteg variáns és átmenet létezik. Mert ez az élet.

☞ **Boros Attila**

Vargyas Lajos: Egy felvidéki falu zenei világa – Áj, 1940

Napi zenei gyakorlat

Goethe ismert mondása szerint boldog az az alkotó, ki nek egybeér munkásságának két-két távoli pontja. Vargyas Lajos, nyolcvanhét esztendő kiváló népzenekutatónk, Goethe szavainak értelmében, bizonyára boldog ember, hiszen első munkája, mellyel jó hatvan éve megjelent a magyar tudomány fórumán, naggyá növe-kiterébe-lyesedve most újra napvilágot látott.

A mű megírásának gondolata Kodályé volt, aki *A magyar népzene* című tanulmányában (ez eljövendő „Kodály-Vargyas” kötet alap tanulmányában) erőteljesen szorgalmazta zenei falumonográfiák elkészítését. A népzene jelentőségét akkor értjük meg igazán, vallotta Kodály, ha nem érjük be a társadalmi összefüggéseiből kiszakított népdalok gyűjtésével és közzétételével, hanem megismerjük azok szociális környezetét is. Ilyen jellegű feladat körültekintő megoldására Vargyas Lajos

vállalkozott elsőnek az európai tudomány történetében, 1940-ben, két részletben, negyedét töltött az akkor Magyarországhoz visszacsatolt abaújmezei Áj községben, a magyar-szlovák nyelvhatáron, ahol nemcsak népdalokat gyűjtött, hanem a zene életére vonatkozó kötetnyi információt is.

Kutatásának fő szempontjai voltak: hogyan, hol és kitől tanulják a falusiak a dalt? Hogyan és meddig él a dal? Miképp variálódik: hogyan társul egyazon dallamhoz megszámlálhatatlan szöveg vagy egyetlen szöveghez több dallam? Hogyan énekel a nép Áj faluban? Miként él a „magasabb” zenei műfajok termésével? Mi a szerepe a nemzetiségeknek a két- és több irányú dalvándorlásban? Melyek azok a társadalmi alkalmak, amelyek „nem élhetnek muzsikaszó nélkül”? Megannyi alapvető kérdés, melyet az ifjú Vargyas, az akkori falukutató mozgalom céljainak szellemében, teljes szo-

ciális kontextusban tekintett át és dolgozott fel. Ez lett bölcsészdoktori disszertációja, mely – Kodály újabb hatásos támogatásával – 1941-ben nyomtatott formában is megjelent.

Zenei tárgyú falumonográfiáról lévén szó, a szellemi felméréshez kottafüggelék is járult: nyolcvan-egynéhány népdal Áj falu népének dallamkincséből. Akkoriban tekintélyes gyűjtemény – mindazonáltal töredéke csupán Áj falu Vargyas Lajos által feltérképezett teljes zenei repertoárjának.

Az új kiadás, melyet Domoikos Mária és Paksa Katalin munkatársi közreműködésével Bereczky János rendezett sajtó alá, négy lényeges ponton bővíti ki a hatvan év előtti őskiadás anyagát. Először is: közzéteszi az 1940-es Áj faluban gyűjtött teljes zenei anyagot: nyolcvan dallam helyett mintegy ezerkétszázat. A másik: egyesíti Vargyas szövegét és dallamfüggelékét. A harmadik: a kötet ta-

nulmányrészét, angol nyelven, hozzáférhetővé teszi a nemzetközi kutatás számára is. A dallamok eligazító mutatóit két további tabellával gazdagítja. A negyedik újítás a kötethez tartozó kompakt lemez: Áj énekesei egykor és ma.

A zenei anyag igen gazdag: a régi- és új stílusú magyar népdalok mellett legnagyobb számban népies dallamokat, közkeletű kifejezéssel: magyar nótákat tartalmaz. De megtalálhatók a használatos egyházi népelemek is, a szlovák és cigány dalok, a szomszédos megyék dalai. Vagyis minden, ami egy bizonyos korban együtt élt egy bizonyos falu népének napi zenei gyakorlatában.

Az új könyv, a maga új teljességében, Vargyas Lajos balladakötetei mellett, kiemelkedő alkotása a szerző munkásságának – és egyik díszje a magyar népzene-tudományának.

(*Planétás Kiadó, 2000.*)

☞ **Bónis Ferenc**